N. Iorga

Acte privitoare
la
istoria marelui război

Extras din „Revista Istorică"
anul al XVIII-lea, n-le 7-9.

BUCUREȘTI
1932

www.dacoromanica.ro

N. Iorga

Acte privitoare
la
istoria marelui război

Extras din „Revista Istorică"
anul al XVIII-lea, n-le 7-9.

BUCUREȘTI
1932

www.dacoromanica.ro

Acte privitoare la istoria marelui războiu

I.

Consiliile de coroană din Februar 1918.

Am copia acestor acte de la I. I. C. Brătianu. Nu e prea de vreme tipărirea lor. Ea fixează merite şi responsabilităţi, care trebuie ştiute.

N. Iorga.

Consiliul de Coroană ţinut supt presidenţia M. S. Regelui, în ziua de Simbătă, 17 Februar 1918, oarele 10,30 a, m.

La acest Consiliu a asistat:

1. Guvernul, compus din domnii: general A. Averescu, preşedintele Consiliului, C. Argetoianu, C. Sărăţeanu, general Iancovescu, Matei Cantacuzino, Fotin Enescu, Ion L. Niculescu, Garoflid, miniştri.

2. Domnii: Em. Porumbaru, preşedintele Senatului, şi V. G. Morţun, preşedintele Adunării Deputaţilor.

3. Represintanţii partidului naţional-liberal: donmii I. I. C. Brătianu, şeful partidului, asistat de Mihail Pherekyde şi Al. Constantinescu.

4. Represintanţii partidului conservator: d. Take Ionescu, şeful partidului, asistat de dd. Mih. Cantacuzino şi Dim. Greceanu, foşti miniştri.

Maiestatea Sa Regele, luînd cel d'întăiu cuvîntul, a arătat că scopul acestui Consiliu este de a asculta, în aceste momente grele pentru ţară, părerile oamenilor de Stat. A menţionat convorbirea pe care a avut-o cu contele Czernin, ministrul de Externe al Austro-Ungariei, la audienţa pe care acesta i-a cerut-o prin preşedintele Consiliului pentru a-I face o comunicare din partea Împăratului Carol. Maiestatea Sa a arătat că la acea întrevedere, între altele, contele Czernin a exprimat dorinţa Împăratului de a face pace cu România, dar, ca o condiţie „sine qua non", a cerut cedarea întregii Dobrogi Împătritei Alianţe, fără să fi putut da nicio explicaţie

www.dacoromanica.ro

asupra regimului la care are să fie supusă această provincie, menționînd însă posibilitatea unui condominium. Contele Czernin a mai vorbit de alte cesiuni teritoriale prin rectificări de graniță de spre Austro-Ungaria, fără însă a le precisa și fără a pune multă insistență, ceia ce făcea pe Maiestatea Sa a crede că acestea ar putea face obiect de discuțiune. Maiestatea Sa a răspuns că sînt inacceptabile asemenea cereri, care nu sînt de natură a restabili adevărate legături de prietenie între ambele State, conform sentimentelor exprimate față de România de cancelariul Imperiului German în Reichstag. Ele nu corespund nici declarațiunilor relative la pacea fără anexiuni făcute de contele Czernin. Âcesta a insistat, făcînd din chestia cedării Dobrogii o chestie prejudicială, care trebuie admisă înainte de trimeterea delegaților pentru discutarea celorlalte condițiuni de pace.

Terminînd această scurtă expunere, Maiestatea Sa Regele a spus că așteaptă expunerea părerilor și a adăugat că, oricît de dureroasă este această cerință a dușmanilor, trimeterea delegaților și începutul tratativelor nu va să zică că pacea e încheiată.

Apoi a dat cuvîntul președintelui Consiliului.

Generalul Averescu a expus următoarele despre cele petrecute până acum: A trimes mai întăiu, la 2 Februarie, la București pe domnii Papiniu, ministru plenipotențiar, Ion Mitilineu și colonelul Ressel, pentru a comunica că, schimbându-se Guvernul, noul Ministeriu cere o prelungire de douăzeci de zile a termenului dat prin ultimatum, pentru ca noul Guvern să se pună în curent cu situația. El a obținut numai șapte zile, adecă până la 9 Februarie. D. Mitilineu a avut misiunea specială de a sonda pe oamenii politici romîni din București și, din impresia avută, unul singur (nu l-a numit) a părut că se găsește în simțiminte mai bune, iar toți ceilalți ostili pentru Dinastie. Afară de această impresie d. Mitilineu n'a putut culege altele.

Colonelul Ressel a avut misiunea specială de a cere o întrevedere între generalul Averescu și feld-mareșalul Mackensen.

În ziua de 9 Februarie a avut loc această întrevedere la Buftea.

Din această întrevedere generalul Averescu a plecat cu impresia că feld-mareșalul, de și declară că nu e autorisat să trateze chestiuni politice, se arată însă în dispositiuni relativ bune. În chestia armatei, nu numai că nu cerea desarmarea, dar nici chiar demobilisarea ei, iar în privința Dobrogii a dat generalului impresia că

www.dacoromanica.ro

ni se va lăsa Dobrogea Veche, dar poate cu o rectificare de frontieră, care nu ni-ar lua Mangalia, şi că nu ar fi greutate insurmontabilă decît pentru partea ce am căpătat prin tratatul de la Bucureşti, din 1913.

Înapoindu-se din nou la Buftea, a avut în ziua de Duminecă, 11 Februarie, o întîlnire cu contele Czernin şi ministrul de Externe german, Kühlmann. Cel d'intăiu a fost foarte arogant în atitudine, cel din urmă moderat. Contele Czernin a cerut recunoaşterea cedării întregii Dobrogi Împătritei Aliante, ca o condiţie „sine qua non", înainte de începerea tratativelor între delegaţi şi rectificarea de graniţă de spre Austro-Ungaria. Asupra acestui din urmă punct nu a făcut precisiuni, ceia ce i-a lăsat impresia că nu se pune multă insistenţă asupra lui. De armată nu i-a vorbit nimic altceva care să schimbe ceia ce-i spusese feld-mareşalul Mackensen. Generalul Averescu a obiectat că asemenea cerinţe nu corespund cu cele spuse în Parlamentele din Berlin şi Viena, în care s'au manifestat faţă de România alte simţiminte, că contele Czernin chiar a declarat lumii întregi că vrea pace fără anexiuni, dar la toate acestea contele Czernin a răspuns că condiţia este „sine qua non". Înainte de despărţire, contele Czernin a cerut o audienţă la M. S. Regele, avînd a-I face o comunicare din partea Împăratului.

Înapoindu-se, generalul a comunicat M. S. Regelui cele petrecute şi cererea de audienţă. M. S. Regele acordînd-o, s'a fixat întrevederea pentru ziua de 14 Februarie. La acea întrevedere contele Czernin a arătat aceiaşi intransigenţă, iar răspunsul urma să fie dat de Guvernul romîn pănă astăzi, 17 Februarie, oarele 12.

Aceasta a motivat din partea Regelui convocarea Consiliului de Coroană, iar generalul a avut grijă încă din ajun a telegrafia că răspunsul nu-l va putea da decît azi, după prînz, de oare ce s'a convocat un Consiliu de Coroană pentru azi, la oara 10,30 a. m.

Generalul Averescu a conchis că părerea Guvernului este să se accepte această condiţie, de oare ce armata nu poate face decît o scurtă resistenţă, că ni lipsesc subsistenţele şi muniţiile şi că aceasta ar fi şi părerea comandanţilor de armată.

Maiestatea Sa a dat cuvîntul d-lui Ion I. C. Brătianu.

D-sa, vorbind în numele prietenilor săi politici, spune că nu sînt după părerea sa decît două soluţii posibile: resistenţă cu armele în semn de protestare, ori acceptarea cererilor duşmanilor. Că, într'adevăr, resistenţa nu este posibilă decît dacă ambele

www.dacoromanica.ro

partide: liberal şi conservator şi Guvernul sînt de acord asupra acestei păreri. În acest cas d-sa crede că resistenţa se impune ca singura protestare puternică şi că, de şi învinşi pănă în cele din urmă, scăpăm onoarea, necedînd fără vărsare de sînge, cînd ni se cere trup din ţară şi chiar plămînii ei. În acest cas se poate conta pe concursul solidar al partidului naţional-liberal. Dacă însă generalul Averescu persistă în părerea exprimată, soluţia resistenţei cade şi nu rămîne decît cealaltă. Pentru această din urmă soluţie nu poate da un concurs, dar ca Romîn se crede dator a nu pune nicio piedecă Guvernului în calea ce şi-ar fi ales. Îşi permite însă a da două sfaturi: a) Pentru această cale a păcii, ar fi mai bine să se cheme cei de dincolo, ca d. Marghiloman, sau alţii, ca să o trateze. Aceştia ar avea avantagiul de a obţinea condiţii mai bune şi apoi ar lipsi critica ce li rămîne într'alt fel celor de la Bucureşti. b) Dacă totuşi Guvernul persistă în părerea de a trata pacea el, atunci, faţă de condiţia cedării Dobrogii, ca o condiţie „sine qua non", care trebuie acceptată chiar înainte de începerea tratativelor, nicio altă condiţie ce s'ar pune nu va putea fi mai dureroasă, cînd cea mai inacceptabilă din condiţii se primeşte. Atunci nu rămîne decît a se cere inamicilor toate condiţiile şi a le accepta în bloc, fără discuţie, arătînd astfel că nu e vorba de pace convenită şi definitivă şi, printr'această protestare morală faţă de omenirea întreagă, se pune în ochii tuturor supt adevărata sa lumină caracterul de violenţă şi de provisorat al operei acelor ce spun că vor pace fără anexiuni. Această procedare ar constitui o protestare morală care va impresiona mai tare omenirea şi chiar popoarele inamice decît atunci cînd ar fi vorba de condiţii acceptate în urma discuţiilor. Discuţiile, în împrejurările în care s'au întreprins, nu vor putea izbuti, şi sînt de prevăzut şi alte condiţii neomeneşti. Oricît de mari ar fi cerinţile în chestia Dunării, petrolului, cerealelor, ele nu vor putea întrece luarea Dobrogii. Conchide opinînd pentru resistenţă cu armele, ea constituind cea mai demnă protestare, aceasta bine înţeles dacă partidul conservator şi Guvernul sînt de acord asupra acestui punct.

S'a dat cuvîntul d-lui Take Ionescu. D-sa este pentru resistenţă armată, dar într'un scop care îl deosebeşte chiar de colegii săi din partid. După cum a spus-o de aproape... luni, d-sa crede că resistenţa nu trebuie să urmărească numai un scop de protestare, dar să fie făcută cu scop de a putea prin ea scăpa fiinţa

www.dacoromanica.ro

Statului, adecă pe Rege şi Guvern, cu o parte din armată, care să poată trece spre Rusia Răsăriteană. Acest lucru, după părerea sa, se putea face sigur acum trei luni, dar că şi astăzi nu crede că e imposibil prin Sudul Rusiei, cînd avem armată în Basarabia. Legăturile noastre cu Aliaţii ni impun această resistenţă. D-sa conchide că în tot casul este pentru resistenţă şi recunoaşte că pentru aceasta e nevoie de solidaritatea tuturor şi ca dovadă e faptul că, atunci cînd a fost vorba să iea d-sa singur Guvernul şi să încerce aceasta, a refusat şi, în fine, dacă Guvernul nu e de acord la aceasta, nu se poate urma acest drum şi nu rămîne decât calea tratărilor de pace.

D. Greceanu vorbeşte în acelaşi sens, pentru resistenţa armată, aceasta fiind singurul act demn ce crede că trebuie făcut, dar nu se poate face decît de toţi împreună.

D. general Iancovescu arată în scurt că, în cas de resistenţă militară, n'avem muniţii şi subsistenţe nici pentru cinsprezece zile.

D. Matei Cantacuzino este de părere a se accepta condiţiile de pace, oricît de dureroase, în care însă nu vede nimic umilitor, căci almintrelea distrugem armata şi armamentul şi vom avea nevoie de el şi după pace. D-sa incidental critică amar clasele diriguitoare.

D. Mihail Pherekyde împărtăşeşte cererile d-lui Brătianu şi nu admite pacea în condiţiile cerute de inamic. Cît pentru Aliaţi, ei ştiu bine cine nu a îndeplinit condiţiile tratatului, dar mai ştiu Aliaţii sacrificiile noastre, lealitatea noastră, aşa că nu am îndoială că la momentul dat vor ţinea angajamentele luate faţă de noi.

D. ministru general Culcer exprimă aceiaşi părere ca dd. Matei Cantacuzino şi general Iancovescu.

Se acordă cuvîntul preşedintelui Consiliului: d-sa spune că, dacă el nu se poate solidarisa cu părerea d-lui Brătianu, atunci de ce d. Brătianu nu se raliază la a sa? Şi în tot casul să-şi iea d-sa răspunderea pentru aducerea la îndeplinire a părerii sale. Repetă că resistenţa armată ar fi aproape nulă, după părerile chiar ale comandanţilor armatelor şi ale generalilor miniştri şi că persistă în părerea sa.

D. I. Brătianu observă mai întăiu că într'o asemenea chestie era usul a participa la Consiliul de Coroană şi şeful Marelui Stat Major al armatei şi azi vede că d-sa nu este.

Maiestatea Sa Regele, întrerupînd, explică că nu e chemat căci

www.dacoromanica.ro

l-a văzut chiar ieri pe d. general Prezan și că d-sa nu crede într'o resistență de lungă durată.

D. Brătianu continuă: Nu insistă asupra acestei lipse. Răspunde d-lui general Averescu că nu se poate uni la părerea sa, pentru că socoate soluția sa cea mai rea. Dacă d-sa se unește la aceia a partidului național-liberal, el va fi solidar la răspundere, căci resistența nu se poate efectua fără concursul unanim al tuturor și mai ales al Guvernului, în capul căruia este un general, care retrăgîndu-se pe această chestie, îi zdruncină posibilitatea de realisare și îi răpește în ochii inamicilor orice eficacitate. Nevoind președintele Consiliului să se solidariseze cu această părere, dînsa cade de la sine și nu rămîne în picioare decît soluția Guvernului, la executarea căreia dacă nu se poate avea concursul partidului liberal, nu va avea însă nicio piedecă din parte-i. Este chiar mai bine pentru Guvern, cînd se va ști de inamic că partidele politice din România liberă sînt contra părerii sale de a încheia pacea. Aceasta înlesnește, dar nu-i îngreuiază calea.

După scurtă tăcere d. Brătianu spune că față de cele discutate nu rămîne ca conclusie pentru Rege decît o singură părere, și anume aceia a Guvernului său.

Maiestatea Sa Regele a răspuns că va aștepta hotărîrea Guvernului. Consiliul s'a terminat la oarele 2 p. m.

În acea seară a apărut în ziare un comunicat oficial în care Guvernul arată că în urma Consiliului de Coroană și supt presiunea evenimentelor a hotărît trimeterea delegațiilor pentru tratativele de pace.

Soluția era, dar, dată.

*

Al doilea Consiliu de Coroană, ținut în ziua de Duminecă, 18 Februar, oarele 10 a. m.

În noaptea de 17 spre 18 Februar s'au trimes convocări la un nou Consiliu, pentru ziua de 18 Februar, oarele 10,30 a. m. Au participat aceleași persoane ca la precedentul, în plus A. S. R. Principele Moștenitor.

M. S. Regele, deschizînd ședința, a arătat că Consiliul precedent l-a pus înaintea unei singure soluții posibile și anume aceia a Guvernului: de-a începe tratările de pace supt condiția propusă „sine qua non" de inamic. Căci, Guvernul refusînd a întreprinde o

www.dacoromanica.ro

resistență armată, propusă de partidele politice, cu condiția ca la ea să se asocieze și președintele Consiliului, această soluție cădea de la sine și deci nu rămînea decît una, aceia adoptată de Guvern. Arată cît este de dureroasă pentru țară, căci i se ridică nu numai un teritoriu, dar chiar plăminii prin cari ea respiră, și conchide cu nădejdea unui viitor mai bun pentru un popor care s'a luptat atît de vitejește și a dat atîtea dovezi de însușirile cele mai nobile.

D. președinte al Consiliului arată că Guvernul a luat această hotărîre ieri, după Consiliul de Coroană, că a comunicat-o M. S. Regelui și că a telegrafiat inamicului că acceptă condiția prejudiciară impusă ca condiție „sine qua non", adecă renunțarea la întreaga Dobroge și că va trimete delegații cari să trateze celelalte condiții de pace.

D. Brătianu recunoaște că, față de refusul Guvernului de a se solidarisa cu soluția de resistență armată a partidelor politice exprimată în precedentul Consiliu de Coroană, cu drept cuvînt Maiestatea Sa a conchis că nu i-a rămas decît soluția dată de Guvernul său.

Că pentru această soluție repetă ceia ce a zis la precedentul Consiliu, adecă: că trebuie sau a se adresa celor din teritoriul ocupat, ca la cei cari sînt în măsură să obțină condițiile cele mai puțin desastroase de la un inamic în fața căruia în principiu am desarmat, sau să acceptăm în bloc cele impuse de el fără discuție, dînd astfel, în lipsa unei resistențe armate, un caracter hotărît de protestare morală semnării unei păci impuse de inamic cu cuțitul la gît.

D. președinte al Consiliului arată că nu sfătuiește a se chema d. Al. Marghiloman sau alții din București pentru că are cunoștință precisă că toți prietenii d-sale de la București sînt contra Dinastiei și de aceia nu crede că se poate adresa Suveranul d-lui Marghiloman. Conchide spunînd că pacea supt orice condiții se impune, pentru că nu putem face resistență militară, că sîntem încercuiți de inamici, cari au trecut în Nordul Basarabiei cu două divisii de infanterie și una de cavalerie, și că, în fine, începîndu-se resistența, se compromite și chestia Basarabiei.

D. I. Brătianu răspunde că, față de declarațiile categorice ale președintelui Consiliului că nu poate întreprinde resistența armată, nu rămîne decît drumul hotărît de Guvern, cu care partidele

www.dacoromanica.ro

politice însă nu se pot solidarisa, dar în mersul căruia e o datorie patriotică a fiecărui Romîn de a nu pune nicio piedecă, care să poată îngreuna, soluției adoptate de Guvern.

Întru cît privește partidul național-liberal, tocmai din aceste simțiminte insistă că, dacă e vorba de a trata, iar nu de a protesta, trebuie să se facă apel la cei de la București. Nu toți cei de acolo au atitudinea antidinastică și nu toți cari au luat-o o vor menținea în noile împrejurări. S'a mai văzut asemenea schimbări și la alții. Tocmai în interesul Dinastiei e să nu se zică mai tîrziu că, dacă s'ar fi adresat celor de la București, condițiile păcii ar fi fost altele. Este imposibil a renunța tot de odată la orice resistență militară, a manifesta clar inamicului că ceia ce îi cedezi ești hotărît să-l reiei la prima împrejurare priincioasă și a te tocmi, pentru ca condițiile în care te lasă până la acele împrejurări să fie cît se poate mai favorabile.

D. Take Ionescu conchide în același fel, cu singura deosebire că nu vede necesitatea de a se mai adresa d-lui Marghiloman sau altora, acum cînd lucrul e decis de Guvern.

Sînt orele douăsprezece, și urma ca ședința să se ridice.

În acel moment se înmînează d-lui președinte al Consiliului o telegramă în limba germană, sosită de la inamic. O trece M. S. Regelui, care o cetește cel d'întăiu. Apoi o iea spre cetire generalul Averescu.

Fără a se face în Consiliu o traducere complectă a ei, președintele Consiliului spune că sînt condițiuni noi ce cere inamicul a se admite și a se da răspuns până Marți, 20 Februar, oarele douăsprezece. Acceptarea trebuie să fie făcută în scris, înainte de începerea tratativelor, și ea este o condiție „sine qua non" a trimeterii delegațiilor noastre pentru a discuta celelalte condiții de pace.

Cerîndu-i-se a arăta în ce constă noile condiții, d. președinte al Consiliului le resumă astfel:

Pe lîngă cedarea întregii Dobroge să se mai admită:

a) Principiul rectificărilor de graniță de spre Austro-Ungaria, care rectificări se vor precisa în discuțiunile dintre delegați.

b) Să se demobiliseze îndată cinci divisiuni din armată, armata romînă ce mai rămîne servind ca trupă de poliție la granița de spre Rusia.

c) Să se permită trecerea de trupe austro-ungare prin Moldova și Basarabia, spre a merge în Ucraina.

www.dacoromanica.ro

D. general Averescu explică că aceste noi condițiuni sînt contrarii declarațiunilor formale făcute lui și anume că nu se va atinge de armată și că nu se va cere nici demobilisarea ei. Ele par inacceptabile și pun din nou toată chestiunea în discuțiune.

D. I. Brătianu spune că nu se miră de aceste noi condițiuni de cînd a văzut modul cum au început a trata inamicii. Cele mai dureroase sînt rectificările de frontieră, al căror principiu, din nenorocire, a fost deja admis prin cedarea Dobrogii. La celelalte trebuia să ne așteptăm: la ele, precum și la altele care vor mai veni. De aceia am fost convinși că, în afară de resistența armată și întru cît se exclud cei de la București, e mai bine a se cere inamicului să le formuleze pe toate și a le accepta fără discuție ca cea mai energică protestare morală, singura ce se mai poate face față de un dușman brutal și răsbunător. Pentru o resistență armată vom da Guvernului tot concursul nostru.

D. Take Ionescu vorbește asemenea în ce privește caracterul noilor propuneri, care nu schimbă fondul situației. D-sa nu vede posibil decît o resistență hotărîtă de Guvern, sau o acceptare a condițiilor impuse.

D. general Averescu răspunde că consideră aceste condițiuni ca umilitoare și atît de grave, încît roagă a nu se lua o hotărîre, mai ales că, asupra unicei condițiuni ce se pusese de inamic ca condiție „sine qua non", Guvernul a răspuns deja, și roagă a se ține un nou Consiliu de Coroană.

Maiestatea Sa Regele aprobă ținerea acestui Consiliu pentru a doua zi, Luni, 19 Februarie, la oarele 10.30 a. m.

Ședința se ridică la oarele 1. p. m., rămînînd ca, fără altă convocare, Consiliul să se întrunească a doua zi.

*

Al treilea Consiliu de Coroană, ținut în ziua de 19 Februarie 1918, oarele 10 a. m.

La acest Consiliu ieau parte toate persoanele care au participat la cel de al doilea Consiliu, din ziua de 18 Februar, mai puțin d. ministru de Agricultură și Domenii, Garoflid, a cărui lipsă se lămurește prin declarația de mai la vale a președintelui Consiliului, și generalii Prezan, Grigorescu și Vaitoianu.

M. S. Regele comunică Consiliului că Guvernul l-a făcut cunoscut că primește toate condițiunile pe care le-au formulat ina-

www.dacoromanica.ro

micii și că vor trimete chiar în astă seară delegații pentru începerea tratativelor de pace la București. Adaogă că în noaptea aceasta sufletul său a încercat cea mai mare suferință morală din viața Lui, dar totuși speră că din cenușa de astăzi, pentru vrednicul său popor, va răsări mîne o floare demnă de el.

D. general Averescu, președintele Consiliului, arată că Guvernul, discutînd toate condițiunile impuse de inamici pentru a se putea începe tratările de pace, le-a primit și a făcut cunoscut M. S. Regelui această decisiune. El trebuie să încheie pacea, căci pentru aceasta a venit la Guvern și fiindcă în ea se vede scăparea Dinastiei și asigurarea Basarabiei, căci contele Czernin i-a declarat că ne va ajuta diplomaticește în această chestie.

D. I. Brătianu răspunde că încă de ieri i-a spus că, de vreme ce a plecat pe drumul cesiunilor teritoriale, care sînt cele mai dureroase, trebuia să se aștepte la noile cereri.

D. general Averescu, prin întrerupere, dă a se înțelege că scopul luării Guvernului de d-sa era de-a încheia pacea.

D. Brătianu răspunde că nu ar fi voit să atingă măcar această chestie, dar, fiindcă d. președinte al Consiliului o deschide, nu poate lăsa să fie vre-un echivoc: nevoit este a da oarecare lămuriri. Față de ultimatul german Guvernul ce presida s'a retras, de oare ce membrii partidului conservator erau de părere de a refusa orice început de tratative și a reîncepe imediat conflictul armat, iar membrii liberali credeau că, de și nu puteau în niciun cas semna ei o pace chiar relativ ușoară, pentru a cîștiga însă timp, în care evenimente noi, mai favorabile, s'ar putea ivi, să se facă negocieri cît mai lungi, care tot de-odată să arăte tuturor intențiunile adevărate ale inamicilor. Aceste sondări puteau fi începute de Guvern așa cum era el constituit —, rămînînd ca la sfîrșitul lor să se hotărască resistența armată, dacă ea s'ar fi impus. Neputînd ajunge în sînul Guvernului la înțelegere asupra acestui punct, Ministeriul Național și-a dat demisia, iar liberalii singuri, nefiind cei mai în măsură să asigure maximul de durată unor asemenea negocieri, nu credeau că trebuie să rămînă la Guvern fără conservatori. De asemenea conservatorii refusară a forma singuri Guvernul de resistență imediată, care și după convingerea liberalilor, după cum d. Brătianu a spus atunci d-lui Take Ionescu, nu se putea face decît de toți împreună.

De alminterea în Consiliu, precum și M. S. Regelui, d. Brătianu

www.dacoromanica.ro

a declarat nu numai că el nu va semna niciodată o pace separată, dar că, oricare ar fi împrejurările, nu ar putea sfătui încheierea unei păci în care nu s'ar respecta aceste trei condiţii esenţiale: Regele şi Dinastia, integritatea teritoriului, admiţînd discuţie numai pentru partea Dobrogii dobîndită în 1913, Independenţa şi onoarea ţerii şi a armatei. Din convorbiri precedente cu d. general Averescu fiind asigurat că d-sa împărtăşia în totul aceste convingeri, precum şi hotărîrea de a menţinea legăturile cu Aliaţii, considerînd negocierile şi eventual pacea separată ca necesităţi dureroase ce vor fi reparate la pacea generală, d. Brătianu a sfătuit pe M. S. Regele să însărcineze pe d. general Averescu cu formarea Guvernului în scopul de a începe tratările în condiţiile astfel admise de d-sa. Dacă prin tratări s'ar ajunge la respectarea acestor trei condiţii, atunci să se examineze din nou dacă împrejurările impun încheierea unei păci separate, în orice cas dăunătoare, şi care fără aceste condiţii nu se poate nici concepe. Pentru această operă d. Brătianu comunicase d-lui general Averescu că d-sa dispune de trei avantagii: 1) Întru cît nu-şi va colora Ministeriul prin militanţi politici, nu va avea a lupta cu patimi de ordin intern; 2) mai puţin colorat în ochii duşmanului, va putea mai mult prelungi negocierile fără a fi suspectat din prima zi; 3) Fiind general, va da mai clar impresia că pacea nu se va admite în orice condiţii. Textual sfătuise pe d. general „să nu-şi lase sabia în anticameră pentru asemenea negocieri". În aceste condiţii s'a format noul Guvern şi preşedintele Consiliului le-a recunoscut cînd la consfătuirea parlamentară a declarat că va continua politica fostului Guvern.

D. general Averescu, prin întrerupere, confirmă exactitatea celor de mai sus, iar, în ce priveşte legăturile cu Aliaţii şi caracterul provisoriu al păcii, arată că, constatînd că ministrul de Agricultură are păreri contrarii acestora, i-a supus demisia M. S. Regelui. D-sa însă consideră că, în ce priveşte condiţiile impuse pentru pace, evenimentele s'au schimbat.

D. Brătianu răspunde că evenimentele sînt tot acelea care erau sau se prevedeau în momentul fixării condiţiilor. Dar nu este vorba acum de incriminări sau critice. Ele sînt zădarnice. Condiţia esenţială, „cedarea Dobrogii", trebuia să facă imposibilă încheierea păcii. Acum că s'a comunicat inamicului acceptarea ei, se discută în zădar noile condiţii, care erau de aşteptat, ca şi multe

www.dacoromanica.ro

altele care vor veni. Dacă nu s'a admis soluţia resistenţei şi a'a dat şi inamicului această convingere, orice discuţie este inutilă. Rămîne numai alternativa: sau negocieri cu concursul celor de la Bucureşti, cari prin încrederea ce inspiră duşmanilor vor obţinea condiţii mai uşoare, sau renunţarea la orice discuţie, ca cea mai energică protestare morală.

D. Take Ionescu conchide că, odată ce a apucat Guvernul pe această cale, nu mai are de ce să se mire de tot ce i se mai cere.

Principele Moştenitor ţine, cu voace tare şi foarte emoţionat, următoarele cuvinte: „Faptul care-l săvîrşesc ştiu bine că nu este constituţional, totuşi cred că este bine ca în această zi să se mai audă un glas. Am fost rugat în numele Reginei şi al femeilor romine, unite în acelaşi gînd ca ostaşii, şi care formează astfel aproape totalitatea naţională, să protestez împotriva hotărîrii luate astăzi. Sper că în această ţară se va găsi un om de Stat care va ajuta pe Rege să nu iscălească o pace înjositoare."

M S. Regele nu a spus nimic, ci numai cu un gest de mînă spre piciorul fiului său a avut aierul de a-i înţelege durerea fără a-l aproba.

La urmă generalul Prezan, şeful Marelui Stat Major al Armatei, a declarat în numele oştirii că are şi voinţa şi putinţa de a lupta şi, ca să se judece mai bine simţimintele ei, arată că, chiar după încheierea armistiţiului, dar înainte de a-l cunoaşte, trupele au tras cu tunul o noapte întreagă la Târgu-Ocna.

D. general Grigorescu, comandantul Armatei I, declară Regelui că oastea de supt comanda sa, ofiţeri şi soldaţi, este totdeauna gata la ordinele Regelui ei.

Şedinţa se ridică la oara 1 p. m. Gestul Principelui Moştenitor a motivat demisia generalului Averescu. M. S. Regele i-a refusat-o.

Guvernul a şi dat în ziare în acea seară un comunicat arătînd hotărirea sa. Hotărirea Guvernului de a trata pacea, cu condiţiile cerute sine qua non, a fost comunicată telegrafic inamicului încă de ieri după amiază, iar delegaţii Guvernului pentru tratări, domnii: Papiniu, Burghele, Argetoianu, general Lupescu şi colonel Mircescu, au şi plecat în seara de 19 Februar spre Bucureşti pentru a lua contact cu delegaţii inamici.

Văzut.

Ion I. C. Brătianu.

V. G. Morţun. M. Pherekyde.

Al. Constantinescu.

www.dacoromanica.ro

Al patrulea Consiliu de Coroană, ţinut în ziua de Sîmbătă, 24 Februarie orele 10 a. m.

Au luat parte toate persoanele de la precedentul Consiliu din ziua de 19 Februarie.

M. S. Regele, deschizînd şedinţa, spune că, chestiunea despre care va vorbi atingînd în cel mai înalt grad onoarea ţerii, a crezut de cuviinţă să convoace îndată un Consiliu de Coroană.

De la ultimul Consiliu de Coroană şi pănă astăzi preliminariile de pace cu inamicii s'au semnat pe basele ce vă sînt cunoscute. Le-am admis cu durere, însă cu credinţa că ele sînt trecătoare. Dacă ni se cere acum şi o jertfă a onoarei noastre militare şi de Stat, aceasta nu o putem admite, oricare ar fi consecinţile, căci ar fi ireparabilă.

În negocierile păcii s'a insistat şi s'a obţinut o clausă care constituia un punct de onoare pentru noi, şi anume aceia de a se asigura trecerea prin Austro-Ungaria a misiunilor militare străine care se aflau pe pămîntul nostru.

Ieri însă, s'a primit de Guvernul mieu o telegramă prin care i se comunică condiţiuni noi, supt care inamicii înţeleg a incuviinţa o asemenea trecere, şi care lovesc în onoarea noastră.

Preşedintele Consiliului vă va expune cum stă această chestiune.

Generalul Averescu arată că, încă de la întrevederea cu feld-mareşalul Mackensen şi apoi cu contele Czernin, i s'a cerut ca misiunea militară francesă să plece din România. În treacăt cineva a vorbit şi de misiunile diplomatice.

La asemenea propuneri a răspuns că, în ce priveşte misiunile diplomatice, nu poate fi vorba în niciun cas, pentru că România, dacă ajunge la încheierea unei păci, rămîne Stat neutru, unde representanţii diplomatici trebuie să rămîie. Cît pentru misiunile militare, Guvernul Romîn nu le poate invita să plece, dar de sigur că ele nu vor şedea, şi, pentru plecarea lor, Guvernul Romîn se crede dator să li-o asigure. În urmă, începînd tratările de pace, printre punctele preliminare semnate, este şi acela prin care se asigura trecerea acestor misiuni prin Austro-Ungaria, pănă la frontiera elveţiană. Aseară însă, a primit o telegramă de la plenipoţiarul nostru prin care-i arată că inamicul cere ca, înainte de a trece graniţa ungară, la un punct ce se va stabili pe teritoriul Munteniei lîngă graniţă, să facă o carantină de patru săptămîni.

Îndată a răspuns că această cerinţă constituie o condiţie nouă şi

www.dacoromanica.ro

că dorește să fie lămurit asupra motivului acestei măsuri, și, dacă ea este de ordin sanitar, trebuie să se știe că în Moldova nu avem niciun fel de epidemie care ar putea să justifice o asemenea carantină. La această telegramă nu are încă răspuns. După ce a primit comunicarea plenipotențiarului nostru că s'a admis trecerea prin Austro-Ungaria, a făcut aceasta cunoscut generalului Pétin, care, după cîte a înțeles, ar fi convenit la acest mod de trecere. Vorbind cu generalul Berthelot, acesta i-a răspuns că așteaptă instrucțiunile Guvernului său. În acest interval, misiunile preparau plecarea prin Rusia și în acest scop ministrul de Război fusese însărcinat a regula cu ele formarea trenurilor și orariul, păstrînd pentru aceasta regula ca ultimul tren al misiunilor să fi sosit la Odesa cu patruzeci și opt de oare înainte de sosirea acolo a primului tren cu trupe germane, cu toate că prin întîrzierea cu o zi a trenurilor de transport al trupelor inamice se putea ajunge la cele trei zile dorite de generalul Pétin.

Este știut că între punctele preliminare era și acela de a se permite trecerea prin Moldova și Basarabia a trupelor inamice spre Odesa. Asupra acestui punct explică că el s'a resolvat cu inamicii astfel: Nu s'a admis trecerea prin Moldova de Nord, ci numai prin două puncte, și cu trenul, și anume pe linia Galați—Reni—Bender și Noua Suliță-Bălți și că această trecere nu constituie o mișcare permanentă de dus și întors, ci numai o simplă trecere a lor spre Odesa și fără a face deposite în țară, ci numai la Reni, unde să-l formeze și să-l ridice pe calea apei. Ministrul de Război regulase după aceste norme și trenurile care urmau să transporte trupele inamice.

Mergerea prin Rusia era dar hotărîtă, mai ales că generalul Berthelot i-a comunicat că Guvernul său nu încuviințează trecerea prin Austro-Ungaria. Un fapt nou survenit pare a complica această soluție a trecerii prin Rusia. Aseară, Comandamentul armatei a fost încunoștiințat că încă de ieri după amiazi au trecut la Reni o sută patruzeci de camioane automobile și azi de dimineață are informația că ele au plecat la oarele opt, încărcate cu trupe. Se spune a fi un batalion și o companie. (După alte informații, dat fiind și numărul vehiculelor, se afirmă că au plecat cu acele automobile două batalioane și o companie cel puțin.) Nu se știe drumul ce vor fi luat și nici prin ce punct vor trece Nistrul. În tot casul, li trebuie cel puțin optsprezece oare de

www.dacoromanica.ro

drum pentru a trece Nistrul, de oare ce au de parcurs până acolo peste 180 de kilometri, așa că, dacă trenurile cu misiunile, care s'au regulat a pleca: cel d'intăiu azi la oarele 10 a. m. și cel din urmă la oarele 12 noaptea, vor pleca, crede că pot trece de Bender—Razdelnaia fără a fi ajunse de trupele inamice și că, oricum ar fi, va interveni pentru ca ele să nu fie oprite în drum și, în tot casul, a lăsa liberă trecerea trenurilor misiunilor.

În definitiv, recunoaște că trebuie a se lua urgente măsuri în această privință, care este o datorie de onoare a țerii.

Se dă cuvîntul d-lui I. I. C. Brătianu.

D-sa crede că cuvintele M. S. Regelui au exprimat simțimîntul general. Jertfele teritoriale au produs cea mai crudă durere. Telegrama germană care face cunoscut condițiile preliminare de pace semnate de plenipotențiarul romîn constată o îngreunare a acestor jertfe.

Într'adevăr, pe lîngă Dobrogea, ni se spusese la penultimul Consiliu de Coroană (din 18 Februarie) că Austria cere, tot ca o condiție „sine qua non", admiterea „principiului unor rectificări ale graniței, care nu s'au precisat". Inamicul anunță azi că „cererile lor de rectificare de graniță au fost admise în principiu". Nu e tot una admiterea principiului de rectificare cu admiterea cererilor în principiu. Negocierile n'au împiedecat deci ca Guvernul să se supuie și la această cerere a inamicilor, precum și la celelalte arătate de telegrama germană, care la un loc formează un tot crud, dar pe care le vom putea repara. În definitiv ne priviau numai pe noi. Acum, prin condiția nouă ce vor a impune aliaților noștri, ni se cere violarea unei datorii de onoare, peste care nu putem trece cu niciun preț. România are datoria de a asigura trecerea misiunilor care ne-au ajutat cu sîngele lor și s'au încrezut ospitalității noastre. Acest punct de onoare pentru România trebuie apărat cu orice jertfă.

D. Brătianu arată că expunerea d-lui general n'a fost tocmai clară, dar nu are a se ocupa de contradicțiile ce ar fi între cele spuse de generalul Pétin și generalul Berthelot, nici de combinația trenurilor de către ministrul de Războiu și de transporturile în automobile; ceia ce se știe e că inamicii pun acum condiții noi, care ating onoarea noastră și care deci nu pot fi admise. Conchide cerînd ca pentru resolvarea urgentă în mod practic a chestiunii d. președinte al Consiliului, împreună cu d. șef al Marelui Stat

www.dacoromanica.ro

Major al armatei, să stabilească imediat o înțelegere cu d. general Berthelot asupra condițiunilor onorabile în care ar putea pleca misiunile aliate și acestea să fie cerute ca condițiuni „sine qua non" inamicului.

D. Take Ionescu spune că nimeni nu poate să vază altfel acest punct de onoare pentru România, că regretă refusul Guvernului frances de a autorisa trecerea prin Austro-Ungaria, dar, de oare ce nu a rămas decît calea spre Rusia, ea trebuiește să fie asigurată cu orice preț.

D. Mihail Pherekyde împărtășește vederile d-lui Brătianu și arată că se impune asigurarea trecerii misiunilor și decisiunea la orice jertfe, pentru că nu ni se poate cere de nimeni să ni călcăm o datorie de cinste.

D. Mihail Cantacuzino privește chestia la fel, dar crede că, față de jignirea ce ni se aduce prin faptul propunerii de noi condiții și prin acela de pornirea trupelor inamice spre Odesa prin alt mijloc de transport decît trenul și de neanunțarea acestui transport, ceia ce constituie un ce calculat din partea inamicului în scop de a împiedeca trecerea misiunilor aliate, că față de toate acestea nu ni rămîne decît a rupe tratativele și a lua armele în mîni. Pentru a lua această cale, dacă Guvernul se retrage, cere să se formeze îndată, de un alt general, un Guvern cu bărbați cari sînt pentru resistență armată. Mai bine o moarte vie decît o viață moartă.

D. general Culcer recunoaște datoria de onoare a României și propune oprirea coloanelor de la Reni spre Nistru.

D. general Prezan arată că misiunile și-au ales calea prin Rusia și că primul tren a plecat acum la oarele zece și cere a i se da de Guvern instrucții precise dacă trupele romîne din Basarabia trebuie sau nu să oprească mersul coloanelor inamice pornite cu o sută patruzeci de automobile din Reni azi dimineață și, la nevoie, dacă trupele pot în cas de opunere să facă us de arme.

D. Al. Constantinescu arată că, în fasa în care se află chestia, nu rămîne decît ca Guvernul să iea măsurile necesare pentru a se garanta de inamic trecerea liberă trenurilor misiunilor spre Rusia și a da instrucții precise Statului-Major pentru casul de opunere din partea inamicilor.

D. general Averescu spune că va lua măsuri conform părerilor exprimate, căci toată lumea e de acord asupra datoriei de onoare ce avem față de oaspeții noștri, dar trebuie să adauge că

www.dacoromanica.ro

nu înţelege rostul vorbelor goale (făcînd alusie la cele spuse de d. Mihail Cantacuzino), care nu au nimic a face cu chestia ce avem în discuţie.

D. I. Brătianu spune că chestia este destul de desbătută şi să nu se piardă vremea în zădar: preşedintele Consiliului cu generalul Prezan să vadă îndată pe generalul Berthelot pentru ca Guvernul să iea cu un minut mai răpede măsurile impuse de circumstanţe.

M. S. Regele, înainte de a ridica şedinţa, constată că părerile sînt unanime în modul de a vedea şi de a se resolva acest punct de onoare.

Înainte de a părăsi sala, fiind toţi în picioare, d. general Prezan insîstă ca Guvernul să-i dea instrucţii precise şi scrise în cas de a se recurge la măsuri militare. De zece zile a cerut Guvernului să poată lua măsuri de pregătire militară pentru diferitele ipotese ce se pot presinta şi nu i s'a dat niciun răspuns. Voieşte să se ştie aceasta.

Preşedintele Consiliului răspunde că e şi dînsul general, ştie ce ordine are de dat şi cînd să le dea.

Şedinţa se ridică la oarele douăsprezece.

Adaus:

Represintanţii împuterniciţi ai Puterilor Centrale şi represintanţii împuterniciţi ai României au semnat în ziua de 20 Februar-5 Mart 1918, oara şapte dupa amiază, în castelul Buftea de lîngă Bucureşti, următorul tratat:

„Însufleţiţi de dorinţa comună de a pune capăt stării de războiu dintre Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, pe de o parte, şi România, pe de altă parte, şi pentru a restabili starea de pace, subsemnaţii, adecă:

Secretarul de Stat de la departamentul Externelor, consilierul intim imperial d. Richard von Kühlmann, ca împuternicit al Germaniei, ministrul Casei imperiale şi regale şi ministrul Afacerilor Externe al Maiestăţii Sale imperiale şi regale apostolice, consilierul intim contele Ottokar Czernin, von şi zu Chudernitz, ca împuternicit al Austro-Ungariei, vice-preşedintele Sobraniei, d. dr. Momcilov, ca împuternicit al Bulgariei, Alteţa Sa Marele Vizir Talaat-Paşa, ca împuternicit al Turciei, pe de o parte, şi d. C. Argetoianu, ca împuternicit al României, pe de altă parte, după ce am examinat documentele de împuternicire, am căzut de acord că, după

www.dacoromanica.ro

ce convenţia de armistiţiu semnată la Focşani în ziua de 9 Decembre 1917 a fost denunţată la 2 Mart 1918 şi expirată la 5 Mart 1918, oara 12 amiază, acest armistiţiu va mai continua patruspre-zece zile cu începere de la 5 Mart 1918, cu un drept de denunţare în termen de trei zile. Între subsemnaţii s'a obţinut deplin acord ca în intervalul acestui spaţiu de timp să se încheie pacea definitivă pe basa următoarelor puncte:

1. România cedează Puterilor Centrale Dobrogea pînă la Dunăre.
2. Puterile Centrale vor purta grija pentru menţinerea căii comerciale pentru România prin Constanţa spre Marea Neagră.
3. Rectificările de frontieră cerute de Austro-Ungaria pe graniţa austro-ungară sînt admise în principiu de România.
4. De asemenea se admit în principiu măsurile corespunzătoare situaţiei pe terenul economic.
5. Guvernul romîn se obligă să demobiliseze imediat cel puţin opt divisii ale armatei romîne. Executarea demobilisării se va efectua în comun de către comandamentul suprem al grupei de armate Mackensen şi comandamentul suprem al armatei romîne. De îndată ce pacea dintre Rusia şi România va fi restabilită, se vor demobilisa şi celelalte părţi ale armatei romîne, atîta timp cît nu vor fi necesare pentru serviciul de siguranţă pe graniţa ruso-romînă.
6. Trupele romîne vor evacua imediat teritoriul Monarhiei austro-ungare ocupat de ele.
7. Guvernul romîn se obligă să sprijine din punct de vedere tehnic al căilor ferate transportul trupelor Puterilor Centrale prin Moldova şi Basarabia spre Odesa.
8. Se va asigura repatrierea ofiţerilor misiunilor militare ale Înţelegerii în cel mai scurt timp posibil, prin teritoriul Puterilor Centrale.
9. Tratatul va intra imediat în vigoare.

II [1].

1.

Télégramme du général Aléxéeff, chef de l'État-Major au Grand Quartier Général du Commandement Suprême, au colonel Tatarinoff, le 18 juin 1916.

[1] Şi aceste acte mi-au fost comunicate, la Iaşi, în casa mea, de I. I. C. Brătianu.

www.dacoromanica.ro

Je n'ai pas cru opportun jusqu'à présent de vous charger de faire les démarches ci-après aux dirigeants roumains concernant l'adhésion de leur armée à celle des Alliés, vu que je n'ai pas voulu gêner la liberté de leurs décisions. La situation militaire actuelle me force à vous charger de l'expliquer au général Iliesco et de lui dire qu'il est difficile de s'attendre à ce que l'avenir fournisse des conditions plus propices à une entrée en action de la Roumanie. L'armée autrichienne est, certes, encore capable d'une résistance opiniâtre, mais le degré de sa désorganisation actuelle ne lui permet pas de récupérer la faculté d'actions offensives. Les Allemands ne sont pas en état de renforcer essentiellement les Autrichiens, puisqu'ils sont attaqués eux-mêmes. Les sources de nouvelles formations sont épuisées et pour secourir les Autrichiens dans la direction de Kowel et Wladimir-Wolynsk les Allemands ont ramassé avec difficulté de divers fronts sept divisions à peine. Toutes les troupes allemandes et autrichiennes sont, paraît-il, enlevées de la Péninsule Balcanique. La résistance à l'armée de Salonique incombe aux Bulgares seuls. La Russie se chargera, dans le cas d'une décision irrévocable de la Roumanie, prise maintenant même, de transporter d'Archanghel sans retard tout le matériel adressé à l'armée roumaine. L'entrée en action de la Roumanie en ce moment aura une valeur correspondante dans le développement commun des efforts des Puissances Alliées, ce qui n'arrivera pas dans le cas où sa décision serait remise à une époque indéfinie. *La situation commande aux Roumains de se joindre à nous maintenant ou jamais.* Je vous autorise d'exposer à M. Bratiano et au général Iliesco ce point de vue du Commandement Suprême Russe.

2.

Traduction d'un télégramme du Ministre de Russie en Roumanie à M. Sazonow, ministre des Affaires Étrangères de Russie, en date du 19 juin 1916.

Télégramme du 19 juin est reçu.

Aujourd'hui le 19 juin, ensemble avec le colonnel Tatarinoff, j'ai fait à M. Bratiano la communication, en la conformant exactement au texte du télégramme reçu par notre attaché militaire du général Alexéew. M. Bratiano nous a dit qu'il attendait cette

www.dacoromanica.ro

communication, qu'il trouve, en termes généraux, *conforme à celle qui lui a été faite ces jours-ci par le ministre de France au nom du général Joffre* et ensuite il nous a prié de lui accorder quelque temps pour formuler sa réponse. Il fit remarquer aussi que, parmi les conditions qu'il avait posées pour l'entrée en action de la Roumanie, jusqu'à présent n'a pas été remplie celle qui prévoyait le transport de munitions de guerre en Roumanie ; de même la question de la défense de la Dobroudja par nos troupes n'a pas été définitivement éclaircie. Il ajouta encore que la promesse de transporter en Roumanie le matériel de guerre avait déjà été donnée antérieurement par le Gouvernement Impérial.

3.

Traduction d'un télégramme du ministre de Russie en Roumanie au ministre des Affaires Étrangères de Russie, en date du 21 juin 1916.

La réponse donnée par M. Bratiano aujourd'hui, le 21 juin, à M. Blondel.

M. Bratiano est prêt à signer immédiatement une convention militaire, dont les conditions sont encore à établir, mais dont le sens général sera le suivant :

Le, Gouvernement Roumain s'engage à procéder à une mobilisation le jour que seront remplies les conditions suivantes :

1. que le premier train de munitions soit arrivé à la frontière roumaine, la Russie et la France garantissant à la Roumanie la mise en exécution et la continuité du ravitaillement en matériel de guerre pendant la durée de la campagne sur la base de 300 tonnes par jour.

2. que l'offensive générale des Alliés à ce moment n'ait pas été arrêtée.

3. que la situation des armées russes en Galicie et Bukovine soit maintenue au moins au point où elle est aujourd'hui.

4. que la Roumanie soit prémunie contre une offensive bulgare.

Outre cela, M. Bratiano, à ce qu'il paraît, présume la conclusion d'une convention politique qui garantirait à la Roumanie des acquisitions territoriales dans les limites qui ont été formulées pendant les pourparlers de l'année passée.

Je verrai demain M. Bratiano et je ne manquerai pas de lui exprimer mon point de vue personnel, *que les conditions qu'il vient*

www.dacoromanica.ro

de poser lui donnent la possibilité de retarder l'intervention de la Roumanie et que, d'après les instructions reçues par notre attaché militaire, *je doute que nous puissions y consentir* et qu'en général *nous n'admettrons pas la possibilité de conclure une convention militaire qui ne contiendrait pas de définition d'un terme très proche pour l'entrée de la Roumanie en action.*

Les attachés militaires français et italien ont reçu de leurs Grands Quartiers l'ordre de soutenir auprès de M. Bratiano, dans des termes identiques, la communication qui lui a été faite le 19 juin par Tatarinoff sur la base du télégramme du général Aléxeew. De cette façon actuellement notre proposition se place au premier rang, mais la réponse de M. Bratiano est adressée à M. Blondel, vu que ce dernier est intervenu avant nous avec sa démarche au nom du général Joffre.

4.

Télégramme du Chef de l'État-Major.

Grand Quartier Général du Commandement Suprême au colonel Tatarinoff, le 23 juin 1916.

C'est précisément maintenant que la Roumanie doit profiter de la situation militaire sans attendre le premier train, dont l'arrivée est parfaitement garantie. Rappelez-leur la vérité suivante : „les moments favorables, une fois manqués, ne se répètent plus". Nous avons commencé cette opération pas pour nous arrêter à mi-chemin, mais personne ne saurait garantir ce qui arrivera dans un mois ou plus. Il est clair, toutefois, que les réserves de l'adversaire sont épuisées et qu'il ramasse ce qu'il peut pour nous opposer sa résistance dans les directions de notre offensive, en se soumettant jusqu'à présent à notre volonté. Les troupes allemandes du front balcanique combattent déjà sur le Dniester en Galicie, près de Nijniov. *Qui menacerait donc les Roumains en Dobroudja ?* La plus grande partie des troupes bulgares est attirée vers Salonique. *Les Roumains pourront se garantir facilement en employant une partie de leurs forces sans demander le morcellement de nos forces, qui exécutent la tâche principale.* La nécessité pourrait certainement nous forcer à diriger une ou deux divisions en Dobrougea, mais démontrez-leur que c'est précisément maintenant que la situation militaire est la plus favorable à une entrée en action des Roumains. S'ils

www.dacoromanica.ro

veulent attendre un plus grand affaiblissement des Autrichiens, *nous n'aurons plus aucun besoin d'une coopération roumaine, de même qu'il n'y aura plus de raison de permettre aux Roumains de faire une entrée triomphale sur le territoire autricbien.*

5.

Traduction d'un télégramme du ministre des Affaires Étrangères de Russie au ministre de Russie en Roumanie, en date du 22 juin 1916.

Eu réponse à votre télégramme du 19 juin, communiqué au général Alexéew, ce dernier télégraphie : vu la situation militaire actuelle, quand les Allemands ont rappelé toutes leurs troupes de la péninsule des Balkans, *la Dobroudja est bien garantie contre une attaque de la part de la Bulgarie.* L'expédition de nos troupes en Dobroudja pourrait affaiblir la force de notre pression sur les Autrichiens. En cas de nécessité, sans doute, il faudra y envoyer deux divisions, mais il faut insister sur ce point de vue, en indiquant que, même dans le cas où les Roumains allaient garder en Dobroudja 100.000 hommes, ils pourraient disposer pour l'invasion d'une armée de 250.000, ce qui, ensemble avec nos armées, représentera une masse imposante, *dont le succès est garanti.*

6.

Mémorandum adressé par le ministre de Russie à Bucarest à M. Bratiano, Président du Conseil des Ministres, en date du 8 juillet 1916.

Le ministre de Russie à Bucarest est chargé de transmettre au Gouvernement Roumain le projet suivant d'un arrangement à conclure entre la Russie, la Grande-Bretagne, la France et l'Italie, d'une part, et la Roumanie d'autre part :

Dernier alinéa.

„En communiquant ce projet d'arrangement au Gouvernement Roumain, le ministre de Russie a l'honneur d'ajouter que, *si la Roumanie ne croit pas pouvoir s'engager dès maintenant à entrer en guerre jusqu'à la date du 25 juillet-17 août a. c., les Puissances Alliées ne se considéreront plus liées par les propositions qui ont été faites à la Roumanie et qui sont exposées dans le projet ci-dessus.*

www.dacoromanica.ro

7.

Traduction d'un télégramme du ministre de Russie en Roumanie au ministre des Affaires Étrangères de Russie, en date du 8 juillet 1916.

....Aujourd'hui, le 8 juillet, j'ai remis à M. Bratiano le mémorandum qui m'a été communiqué par votre télégramme du 4 juillet et je l'ai prié de me faire savoir sa réponse aussi vite que possible.

. . . . . .

Au sujet du premier article, M. Bratiano déclara que la Roumanie avait l'intention de déclarer la guerre seulement à l'Autriche, vu que, *à son avis, la guerre avec nos autres ennemis se déclanchera d'elle-même.*

Je fis remarquer que peut-être les Puissances Alliées libéreraient la Roumanie de l'obligation de déclarer la guerre à l'Allemagne, mais seulement à la condition que la Roumanie déclarera la guerre à l'Autriche, la Bulgarie et la Turquie et rompra toutes les relations diplomatiques, économiques et commerciales avec tous nos ennemis. M. Bratiano répliqua que la Roumanie ne désirait pas prendre sur elle l'initiative d'actes hostiles vis-à-vis de l'Allemagne et que, d'un autre côté, aucun échange commercial entre l'Allemagne et la Roumanie ne sera plus possible, vu que cette dernière sera *de tous les côtés* entourée ou bien par des ennemis ou par la Russie.

www.dacoromanica.ro